

„Noaptea”

Note pe marginea unui text poetic eminescian necunoscut

Cu diferite prilejuri, personalități de prim-plan ale culturii naționale (N.Iorga, E.Lovinescu, G.Călinescu, C.Noica, Petru Creția) au pledat pentru restituirea către marele public a tuturor textelor rămase de la marii noștri gânditori, cu precădere (și fără rezerve și justificări de tot felul) cele emanând de la spiritele totale, emblematice și definatorii pentru civilizația românească. Deși Mircea Cărtărescu își exprima anumite rezerve în legătură cu unele notații din manuscrise („lucruri care de multe ori nu diferă de paraphernalia oricărui om obișnuit”), în opinia noastră, mai ales în perspectiva timpului, și acestea (însemnări cotidiene, socoteli de tot felul, bilete cu conținut strict privat ș.a.) conturează un tablou, bun portret, bo atmosferă, o relație, luminând mai precis dimensiunile atât de fragile ale unui destin uman.

Vorbind despre Eminescu, să ne amintim ce emulație extraordinară a suscitată în rândul cercetătorilor publicarea celor peste o sută de scrisori rămase, peste timp, în custodia unei strănepoate a Veronicăi Micle. Acestui fericit act cultural îi asociem și inițiativa revistei „Manuscriptum” (nr.1/1991) care, prin grija eminescologului Petre Creția, publica peste cincizeci de texte poetice eminesciene (24 complet inedite, 16 publicate prin diferite periodice și necuprinse într-un volum, 12 reconstituiri). Două decenii mai târziu, editura „Casa Radio” din București editează o carte (cu CD inclus) în colecția „Biblioteca de poezie românească”: Mihai Eminescu *VIS și alte treizeci de poeme necunoscute*, restituite de P.Creția, alese și prezentate de M.Cărtărescu, în rostirea lui Marcel Iureș și ilustrații de Tudor Jebeleanu.

Neîndoielnic, viitoarele ediții Eminescu trebuie să țină seama de aceste recuperări istorice, deoarece „pretutindeni este Eminescu, un Eminescu mai proaspăt și mai surprinzător (...), netocit de citiri și recitiri, tălmăciri și răstălmăciri, atașări artificiale la diverse doctrine și ideologii.” (M.Cărtărescu, Predoslovie la o carte audio, op.cit.2011, p.10).

Aflat încă sub impresia profundă a acestei descoperiri de excepție, mi-am amintit că, studiind, pentru un proiect cultural generos, colecția ziarului constănțean „DOBROGEA JUNĂ” (1904-1944, Director C.N. Sarry), am citit acolo poezia „Noaptea” (anul XXX, nr.148, joi 16 aug.1934, pag.1). Publicația prezenta detaliat festivitățile prilejuite de Ziua marinei la Constanța, iar sub titlul „După dezvelirea bustului lui Eminescu” era inserată creația „Noaptea”, cu specificația „o poezie inedită”. Erau șase catrene dispuse pe două coloane, urmate de note ample semnate de D.Stoicescu. Lectura fugitivă a versurilor m-a dus cu gândul la o posibilă descoperire pentru cititorii anului 1934 și, deci, fără interes pentru viitorime, întrucât orice lector avizat al unei ediții obișnuite Eminescu cunoaște că există o poezie „Noaptea...” (cinci catrene), datată 15 iunie 1871.

Într-un alt context, verificând și comparând anumite sintagme din textele ediției Maiorescu, am realizat că este vorba despre un text diferit, neinclus (eventual sub un alt titlu) în ediția monumentală Perpessicius și nici în cele uzitate în ultimii 60 de ani.

Iată versurile poeziei „Noaptea”, publicată în ziarul constănțean menționat, cu deplina respectare a ortografiei și punctuației timpului:

„Noaptea”

„Când noaptea e adâncă și-i liniște,tăcere,
Când și zefirul dulce pe frunze doarme lin,
Iar luna călătoare pe cerul cel senin
A firei adormite e singura veghere,-

Atuncia al meu suflet răpus de doruri multe
Deștept fără de repaus veghează nencetat;
Cu-al zilei sgomot mare în veci neîmpăcat
Tăcerea mută-a nopței i place să asculte.

Ce-aude el atunci,când eu n’aud nimică,
Nu știu,însă în peptu-mi un farmec dulce simt-
Și orizontu-mi pare că e îngust și strimt,
Iar lumea uriașe neasemănat de mică.

Apoi urmând cu dorul duioasa lunei rază
Pătrund cu ea’mpreună întinsul nesfârșit
Și-o clipă al meu suflet de mine deslipit
În sfere dulci,senine,ferice el planează.

Și’n ora cea de pace,de sfântă liniștire,
Ființă mult iubită,ce’n lume te’ntâlnesc,
Pătruns de înțelesuri mai mult eu te slăvesc...
La tine se îndreaptă cu drag a mea gândire-

Și-a cerurilor taină adâncă și divină,
Ce’n mintea-mi mărginită îmi pare c’o cuprind,-
Ca s’o’nțeleg mai bine eu ochii mi i închid,-
Și-atunci văd că de tine e inima mea plină...”

Avocatul D.Stoicescu (publicist,literat,traducător), personalitate notabilă în cercurile culturale ale vremii și în publicistica dobrogeană, însoțește textul cu note extrem de interesante, permițându-ne să înțelegem împrejurările în care a intrat în posesia versurilor eminesciene. Însemnările sale conțin, în rezumat, următoarele:

- versurile poeziei i-au fost citite lui D.Stoicescu în 1918, la Bălți, în Basarabia, de către Nicolae Stamate, fiul poetului basarabean Cavaler C.Stamate(1786-1869).

- N.Stamate le avea scrise într-un carnet, obținute fiind de la o persoană din Iași, în 1885, când a luat parte la un banchet al Societății „Junimea”(„și a ținut să le aibe pentru că nu erau tipărite în volumul scos mai înainte de Maiorescu și...pentru frumusețea lor”)

- autorul notelor le-a transcris și le-a păstrat pentru aceleași motive

- dialogul N.Stamate D.Stoicescu (motive, formă, idee, temă) concluzionează că versurile sunt, fără îndoială, de Eminescu. Privind ideea textului, N.Stamate înclină să creadă că ar fi „o meditație sau reverie de Lamartine, pe care Eminescu a tradus-o și a aruncat-o, când nu i-a mai plăcut...”

D.Stoicescu argumentează că ideea, decorul preferat (noapte, lună, rază, sfere, taine), interpretarea misterului lumii prin iubire-toate poartă pecetea inspirației eminesciene

- prin 1926, N.Stamate,„a trecut în lumea fericiților(...). Stimez amintirea lui, că a păstrat aceste versuri ca pe niște lucruri de mare preț - și de-o fi o traducere, cum susținea el, tot merită să fie cunoscută...”

Ce am mai putea să spunem în finalul acestei sumare prezentări?

În mod cert, absența manuscrisului original, prudența cercetătorilor în legătură cu includerea acestei poezii într-o ediție și în comentarii, lipsa de ecou a acestui text apărut într-un cotidian regional, au făcut ca poezia „Noaptea”(să-i spunem *Noaptea,II*) să rămână necunoscută încă opt decenii.

Totuși, în ciuda obstacolelor menționate, poezia poate fi luată în seamă de către cercetători și cititorii pasionați, care ar descoperi, cu uimire, de-a lungul atâtor creații, vraja inconfundabilă a versului eminescian(idei, motive lirice, laitmotive, sintagme, cuvinte și expresii, ritm, rime specifice, aceiași tropi etc.). Mai mult, o comparație cu poeziile lui Lamartine(așa cum sugera N.Stamate), ar putea produce noi dezvăluiri și...certitudinile așteptate.

prof.Mihai Marinache,

Seminarul teologic „Ioan Casian” Tulcea

